

Тыва Республиканын Сут-Хол кожууннун
муниципалдыг бюджеттиг ниити билиг албан чери
Ооржак Т-Б. А. аттыг Алдан-Маадыр ортумак ниити билиг школазы

Тыва дыл башкыларынын
методиктиг каттыжышкынынга
чугаалажып корген

Протоколдун дугаары 1
«28» август 2023г.
М.К. удуртукчузу:
Оржак /Ооржак Е.Ч./

Чопшээрешкен:
Директорнун ооредилге-
кижизидилге талазы-биле
оралакчызы

Сарыглар С.С.
«31» августа 2023 ч.

Бадыладым:

Целевателди директору
Ооржак Т-Б. А.
МБОУ
Алдан-Маадырская
СОШ
имени Ооржак Т-Б. А.
«31» августа 2023 ч.

Ажылчын программа

Основы духовно - нравственной культуры народов России
2023-2024

<u>5</u>	ооредилге чылы <u>1</u>	<u>34</u>
клазы	неделяда келир шагы	чылда эртер шагы

Тургускан: Ондар Аиёна
Викторовна
Категориязы: I

Тайылбыр бижик.

Амгы уеде хой национал курунелер боттарынын шаандакы тоогулуг эрги аттарын, бурунгу огбелерден дамчып келген езу-чанчылдарын катап эгидип, аныяк оскенни чонунга домей овор-дурзулуг, аажы-чангы, мозу-шынарлыг кылдыр кижизидеринче улуг сагышты салып эгелээн.

Бистин республикада байдал база ындыг. Уттундуруп бар чыткан чанчылдарны эгидип, оларны чыып бижип, катап тургузуп турар, оларны ог-булеге, ооредилге черлеринин чада бурузунде ооредилге-кижизидилгелиг ажилга калбаа — биле ажиллап эгелээн.

Бугу чуме ог-булден эгелээр. Ада-иези, огбелери ажи-толдун угу, дозу болурундан ангыда, уругларнын мозу-шынарын хевирлеп, оларнын угаан-медерелин сайзырадып, сос-домаан чечен-мерген, чедингир кылдыр ооредир болгай. Ынчангаш ог-буле — уруглар кижизидер эртемнин тыптып келгенинин эге ундезини болуп, сайзырал, чадалар аайы-биле оон арга-дуржулгазы калбарып, нептереп эгелээн болгаш амгы уеде база-ла хулээлгелерни кууседип турар.

Ажи-тол кижизидеринге, уругнун кижизиг болурунга ог-буленин салдары улуг деп чуме билдингир. Аныяк оскеннин угаан-медерелинин база мага-бодунун быжып сайзыраар уезы 14 -15 харлыында оларга ог-буле, огбелер, аныяк ог-буле, ажи-тол азыраар дугайында билиглер эргежок чугулазын барымдалааш, школанын 8 — 9 класстарынга «Ог-буле педагогиказы» деп эртемни ооредирин шийтпирлээн. Оон кол сорулгазы мындыг:

-оореникчилерге ада-огбелернин, угун. доргул-торелдерин таныштырып, ындыг уткалыг кол билиглерни бээри; -ада-ие, ха-дунма, ог-буле дугайында билиглерни, оларнын кижинин чуртталгазынга салым-хуузунга дээштиин, салдарын оореникчилер угаап, билип шигээдири;

-оореникчилерни ажи-тол кижизидеринин кол утказы-биле национал аажы-чанга ооредири;

-бо ооредилгелиг эртемнин дузазы-биле аныяк оскенге тускай мозу-шынарны, овор-хевирни дурзулээри эптеп чазаары болуп турар;

-база-ла бо эртемнин дузазы-биле ада-иезинге, доргул-торелдеринге ынак боорун кижизидери. Ылангыя кол сорулга — ие кижиге, кыс кижиге могойип, чалбарып, ону камгалап, карактап чоруур кылдыр кижизидери;

-кол сорулганын бирээзи — устуку класстын оореникчилерин ог-буле чуртталгазынга белеткеп, ол дугайында делгеренгей билиглерни бээри болуп.

Календарь-тематиктиг план. 5 класс

№	Оорениир теманын ады	Шагы	Ай-хуну	Кожурген хуну
1	Кирилде кичээл «Кижиге ог-булезинде – амыдыралдын ээзи, идегели, ынаныжы».	1	6. 09	
2	Тыва кижинин ыдыктары	1	13. 09	
3	Тыванын эр болгаш херээжен улузунун дурумнери	1	20. 09	
4	Сагыш бакта сайзыравас, сеткил бакта секперевес.	1	27. 09	
5	Мозу-шынар кижизидилгези деп чул. Кыс болгаш оол уругнун бодун алдынары : даштыкы хевири болгаш кадыкшылы, дурт-сыны , шимчээшкиннери, кылажы, идик-хеви , арыг-силини , чажы...	1	4. 10	
6	Найырал, ынакшыл деп чул. Езулуг кижиге деп кымыл.	1	11. 10	
7	Тыва календарь.	1	18. 10	
8	Арагалаашкын, наркотиктиг будумелдерже сундулаары – багай чорук.	1	25. 10	
9	Ужур дугайында билиг. Кижинин сагыыр ужурлары.	1	8. 11	
10	Аажы-чан ужурларынын байдал аайы-биле сагылгазы.	1	15. 11	
11	Кыс болгаш оол уругнун бодунун дурт-сынынга таарыштыр кеттинери.	1	22. 11	
12	Чугаа аяны. Тыва чугаа культуразы.	1	29. 11	
13	Чугаа аянынын дугайында билиг. Амгы чугаа аяны.	1	6. 12	
14	Аас болгаш бижимел чугаага дылдын уран-чечен аргалары	1	13. 12	
15	Тос эртинге деп чуну адаарыл.	1	20. 12	
16	Этикет. Чугаа аянынын хооннештирилгези. Оорээнин, четтиргенин илередири.	1	27. 12	
17	Мунгараанын, хомудаанын , кажыыдалын илередири.	1	10. 01	
18	Улугларнын угады.	1	17. 01	
19	Ынаам аажок Тывада бир булун-на бар...	1	24. 01	
20	Эр, кыс кижинин худа аттары.	1	31. 01	
21	Хундукел езулалдары. Эвилен кижиге чон ынак.	1	7. 02	

22	Ада созун ажырып болбас. Ие созун ижип болбас	1	14.02	
23	Делегейнин дириг эртинези – М.Б.Кенин-Лопсан.	1	21.02	
24	Эр кижинин маадырлыг соруу. Кыс кижинин ажылгыр, кежээзи	1	28.02	
25	Тыва кижинин бурунгу мергежилдери.	1	6.03	
26	Холу шимчээр, хырын тодар. Чылгы малды малдаары. Инекти азыраары саары. Ошку-хойну азыраары.	1	13.03	
27	Эр кижинин чолу эки аьды–биле тудуш.	1	20.03	
28	Тыва дылдыг болгаш чогаалдын эртемденнери, чогаалчылары. Тыва дыл хуну.	1	3.04	
29	Улустун уран тоолдарынын ужур-утказы.	1	10.04	
30	Сарыг шажын болгаш мозу-шынар айтырыглары. Буддизм.	1	17.04	
31	Тыванын алдарлыг херээженнери	1	24.04	
32	Тыва – хоомей чурту. Огбе сыгытчылар.	1	8.05	
33	Тыванын салым-чаяанныг шылгарангай спортчулары.	1	15.05	
34	Тыва хуреш. Тыванын алдарлыг моголери.	1	22.05	

5 классқа ооредир мозу-шынар қичээлдеринин қалендарь-тематиктиг планы.

Шактары:

Чылда - 34

Неделяда - 1

Ажыглаар литература:

1. Улусчу педагогика.- Тыванын ном ундурер чери . Кызыл, 1995ч.

2. Казырыкнай Б.О., Казырыкнай Б.Б. Эрчол.-Тыванын Ю.Ш.Кюнзегеш аттыг ном ундурер чери. Кызыл, 2007 ч.

3. Казырыкнай Б.О., Казырыкнай Б.Б. Кыстын будужу.-Тыванын Ю.Ш.Кюнзегеш аттыг ном ундурер чери. Кызыл, 2007 ч.